

Journal iranian political sociology

Vol. ۵, No. ۱۰, dey ۲۰۲۲

<https://dx.doi.org/۱۰.۳۰۵۱۰/psi.۲۰۲۲.۳۱۱۴۸۴.۲۵۱۹>

Identifying and determining the components and indicators of good governance with the Islamic-Iranian model approach in public organizations (A Study Iran's Municipalities and village administrators)

Abstract

Good governance in public organizations as organizations dealing with people in contact and interaction can be caused by public satisfaction of services provided and consequently the satisfaction of government and Islamic government. Therefore, the status of public organizations in good governance with Islamic - Iranian model approach should be analyzed. For this purpose, it is necessary to determine factors and indices of good governance for each organization according to its mission and goals. The aim of this research is determination and measurement of good governance factors and indices of good governance with Islamic - Iranian model approach in Hamyari organization of Iran as a public organization in the Islamic republic system. The research method is descriptive and the method of data collection is questionnaire. Samples includes the managers and experts of the Hamyari organization in Iran. For determining the factors and indices of good governance we have used structural equation with LISREL software. The results showed that the factors and indices of good governance indices are confirmed in the cooperation organization of the municipality and their status in this organization is higher than average. Finally, the results are presented.

Key words: Good governance, Islamic Management, Government, Public organizations.

ماهنامه علمی (مقاله علمی- پژوهشی) جامعه شناسی سیاسی ایران،

سال پنجم، شماره ۵۵، دی ۱۴۰۱، صص ۲۲۴۲-۲۲۶۷

<https://dx.doi.org/10.30510/psi.2022.311484.2519>

شناسایی و تعیین مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب با رویکرد الگوی اسلامی- ایرانی در سازمان‌های عمومی عمومی (مطالعه ای در سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور)

مهدی جوانمرد^۱

کرم اله دانش فرد^۲

حجت طاهری گودرزی^۳

یداله عباس زاده سهرون^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۰۵

چکیده

حکمرانی خوب در سازمان‌های عمومی نظام جمهوری اسلامی، می‌تواند موجب رضایت عامه مردم از خدمات ارائه شده و در نتیجه رضایت از دولت و حکومت اسلامی باشد؛ بنابراین لازم است، وضعیت سازمان‌های عمومی در حکمرانی خوب با رویکرد الگوی اسلامی-ایرانی بررسی و تحلیل گردد. برای این منظور لازم است ابتدا مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب برای هر سازمان بنا به مأموریت و اهداف آن سازمان تعیین شود سپس وضعیت آن‌ها اندازه‌گیری گردد. هدف تحقیق حاضر شناسایی، تعیین و اندازه‌گیری مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب با رویکرد الگوی اسلامی-ایرانی در سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور به‌عنوان یک سازمان عمومی در نظام جمهوری اسلامی است. روش تحقیق توصیفی کاربردی بوده و روش گردآوری داده‌ها میدانی با ابزار پرسشنامه است. جامعه آماری شامل کلیه مدیران و کارشناسان سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های مراکز استان‌های کشور است. روش تحلیل داده‌ها برای تعیین مؤلفه و شاخص‌ها معادلات ساختاری با نرم‌افزار لیزرل بود. نتایج نشان داد مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب در مدل مفهومی به‌دست آمده در سازمان همیاری شهرداری مورد تأیید هستند و وضعیت آن‌ها در این سازمان بالاتر از میانگین است، به عبارتی وضعیت حکمرانی خوب در حد قابل قبول است. در انتها پیشنهادات لازم ارائه شده است.

واژگان کلیدی: حکمرانی خوب، مدیریت اسلامی، دولت، سازمان‌های عمومی.

۱- دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران

۲- استاد گروه مدیریت دولتی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۳- استادیار گروه مدیریت دولتی، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران (نویسنده مسئول)

۴- استادیار گروه مدیریت، واحد خوی، دانشگاه آزاد اسلامی، خوی، ایران

مقدمه

حکمرانی، هیچ تعریف واحد و پذیرفته‌شده در سطح جهانی ندارد. گاهی مردم از حکمرانی به معنای ساده دولت یا چیزهایی که دولت انجام می‌دهد، استفاده می‌کنند. مفهوم حکمرانی به یک چارچوب محبوب در ادبیات علوم سیاسی معاصر به‌ویژه در حوزه علم سیاست در دهه‌های گذشته تبدیل شده است (مولیکا و همکاران، ۲۰۱۸: ۱۲۵). مطابق با تعریف کافمن، (۲۰۱۰) حکمرانی، شامل سنت، ارزش‌ها و نهادهایی است که از طریق آن اقتدار در یک کشور از جمله فرآیندهای انتخاب، پاسخگویی و جایگزینی دولت، احترام به حقوق شهروندان و ظرفیت دولت برای تدوین و اجرای سیاست‌ها، اعمال می‌شود. حاکمیت یک مفهوم گسترده است، در هر سطحی کار می‌کند و زمانی خوب است که به مشکلات جمعی شهروندان پاسخ دهد و نیازهای آن‌ها را به شیوه‌ای مناسب و قابل قبول برآورده سازد (گریفین، ۲۰۱۰: ۳۶۷).

هدف از حاکمیت، هدایت و تنظیم فعالیت‌های شهروندان از طریق اعمال قدرت و روابط سیستم‌های مختلف است تا منافع عمومی را به حداکثر برساند. تفاوت چندانی بین "حاکمیت" و "دولت" وجود ندارد، اما از نظر معنایی، آن‌ها بسیار متفاوت هستند. لازم است که برای درک درست حکمرانی، حکومت را از دولت، متمایز ساخت (کپینگ، ۲۰۱۷: ۲۳). حکمرانی خوب " مشارکتی، شفاف و پاسخگو، مؤثر و منصفانه است که قانون را عادلانه ترویج و اجرا می‌کند، هم‌چنین، نظارت خوب را، تضمین می‌کند تا صدای اقشار فقیر و آسیب‌پذیر در هنگام تخصیص منابع، شنیده شود و این از اولویت‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی است که بر مبنای توافق گسترده، میان سه بخش دولتی، خصوصی و جامعه مدنی تعقیب می‌شوند " (مولیکا و همکاران، ۲۰۱۸: ۱۲۶).

مفهوم حاکمیت خوب تبدیل به موضوع اصلی چندین رویکرد شده است که هدف آن‌ها اصلاح و به‌روزرسانی سیستم‌های دولتی و حکومتی، می‌باشد (خویا و بن عبدالهادی، ۲۰۲۰: ۴۹). حکمرانی خوب نقشه راهی است که یک کشور می‌تواند برای دستیابی به اهداف حکومت یا دولت طراحی و تدوین نماید و بر اساس آن و حرکت روی این نقشه، تأمین‌کننده منافع دولت و مردم باشد (خویا و همکاران، ۲۰۲۰: ۴۸). یک مدل عمومی یا یک مدل مناسب برای حکمرانی خوب در همه شرایط، وجود ندارد؛ بنابراین لازم است تا هر کشور و هر سازمان مدلی مناسب برای خود تدوین نماید. باین حال به‌طورکلی مؤلفه‌های حکمرانی خوب می‌تواند برای کلیه سازمان‌های دولتی و عمومی در دنیا مشابه باشند و فقط در اعمال آن‌ها کیفیت مقررات و توانایی در تدوین و اجرای سیاست‌های نظارتی و حاکمیت قانون است که می‌تواند میزان اعتماد مردم به حکومت را افزایش داده و فساد را کنترل می‌کند (کافمن و همکاران، ۲۰۱۰: ۴).

حکمرانی خوب، همکاری فعال و سازنده بین دولت و شهروندان است و کلید موفقیت آن در قدرت‌های شرکت‌کننده در مدیریت سیاسی نهفته است. حاکمیت قانون به این معنی است که قانون، اصل عالی در مدیریت سیاسی عمومی است که باید توسط همه مقامات دولتی و شهروندان مشاهده شود و باید همگی در برابر قانون یکسان باشند. هدف اصلی حاکمیت قانون، تنظیم رفتار شهروندان، مدیریت امور اجتماعی و حفظ نظم عادی در زندگی اجتماعی است و هدف نهایی آن حفاظت از حقوق اساسی و سیاسی شهروندان از جمله آزادی و برابری است. قانون شرط اصلی حاکمیت خوب است، بدون نظام حقوقی، نظم اجتماعی مبتنی بر قانون، غیرممکن است (کپینگ، ۲۰۱۷: ۲۴).

عوامل متعددی از حکمرانی خوب بر مؤلفه‌های کیفیت بخش عمومی تأثیر می‌گذارند؛ بنابراین دولت‌ها تلاش خود را در مورد برنامه‌ها و بودجه اعمال می‌کنند تا اطمینان حاصل کنند که بودجه‌های دولتی به‌طور مؤثر و با یکپارچگی مدیریت می‌شوند. با توجه به اینکه نظام حکمرانی خوب تأکید بر دستیابی به یکپارچگی دارد، به نظر می‌رسد عملکرد آن در بخش عمومی و دولتی بسیار مهم است. (سعید و همکاران، ۲۰۱۶: ۱۸). سازمان‌ها در دنیای امروز همیشه با نگاه به آینده در پی بقا و توسعه آرمان‌های خود هستند. الگوها و مدل‌ها و توسعه پیوسته‌ی آن‌ها، نیاز به بروزرسانی و انطباق با شرایط اقتضایی پیش رو، دارد. سازمان‌های امروز با سازوکارهایی فراتر از تولید و خدمت‌رسانی صرف، عمل می‌کنند (بچ گلکا، ۲۰۱۸: ۹۰). انسجام، انطباق، شفافیت، سرعت و انعطاف‌پذیری با نیازهای ارباب‌رجوع برای سازمان‌های امروز تبدیل به ویژگی‌های حیاتی برای حکمرانی خوب شده است (شانکار ناگ، ۲۰۱۸: ۱۲۷۵). بررسی‌ها نشان داد که هرچند بین حکمرانی خوب و حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی شباهت‌هایی وجود دارد اما در اساس این دو مقوله با یکدیگر تفاوت‌هایی دارند. این تفاوت در دویبعدی (مادی و الهی) بودن حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی نسبت به تک‌بعدی (مادی) بودن حکمرانی خوب و نسبی بودن ارزش و اصول در حکمرانی خوب و مطلق بودن ارزش و اصول در حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی می‌دانند. هدف نهایی حکمرانی خوب امنیت و رفاه جامعه و رشد اقتصادی است درحالی‌که هدف نهایی حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی، رشد اقتصادی و تأمین امنیت و رفاه جامعه برای تعالی انسان است (معرفت قره بابا، ۱۳۹۳: ۲۲۴).

با بررسی تحقیقات انجام‌شده، می‌توان خلاء تحقیقات خارجی را در ارائه مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی مشاهده کرد. مؤلفه‌های حکمرانی خوب، مؤلفه‌های جامعی برای اصلاح و بهبود سیستم خدمت‌دهی دولت‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد به عموم مردم معرفی می‌نماید مشروط بر آنکه با سیستم ارزشی حاکم بر جامعه سازگار باشند. دولت‌ها و سازمان‌ها در نظام جمهوری اسلامی با تعریف مؤلفه‌ها و شاخص‌ها می‌توانند اقدام به سنجش حکمرانی خوب نموده و مدیریت اسلامی را مطابق با ارزش‌ها و فرهنگ اسلامی که متناسب با سازمان خود بکار گیرند تا موجب رضایت مردم و دستیابی به اهداف والای نظام گردد. از همین رو در پژوهش حاضر مسئله اصلی آن است که مؤلفه‌ها و شاخص‌های تعیین و سنجش حکمرانی خوب برای سازمان‌های عمومی ایران با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی چگونه است. این مسئله در سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور به‌عنوان یک سازمان عمومی و با اندازه بزرگ مورد پژوهش قرار گرفته است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در مبانی نظری پژوهش، حکمرانی خوب در الگوی اسلامی - ایرانی بررسی شده و با استفاده از منابع معتبر خارجی و داخلی مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب شناسایی و معرفی شده‌اند.

حکمرانی در الگوی اسلامی - ایرانی

ارزش‌های حاکم در جامعه، می‌تواند تأثیر عمیقی بر فعالیت‌ها، داشته باشد ارزش‌های اسلامی نیز، می‌تواند بر روی عملکرد مدیریت تأثیر داشته باشد. تحقیقات با رویکرد اخلاقی در کشورهای عربی، نشان دادند که در این کشورها الگوی مدیریت اروپا و ژاپن، بعد از پارادایم‌های الگوی رفتاری آمریکا، بیشترین استفاده و کاربرد را داشته است. درحالی‌که مدیریت باید بر مبنای اصول و ارزش‌های حاکم بر جامعه مورداستفاده قرار گیرد (ازرم، ۲۰۱۲: ۱۶). بر اساس این نیاز پارادایم چهارمی با عنوان مدیریت اسلامی در حال ظهور است. مدیریت اسلامی، بر اساس ارزش‌های اسلامی و به‌کارگیری آن‌ها فعالیت می‌کند. این یک سبک از مدیریت است و یک موضوع جغرافیای سیاسی نیست (عباسی و همکاران، ۲۰۱۳: ۱۸۷۵). مدیریت اسلامی، وظایف و اصول مدیریت را با ارزش‌های اسلامی و پالایه‌های اخلاقی با فرهنگ اسلامی، عجین کرده است و این الگو بر متغیرهای کلان اقتصادی و عملکرد

مدیران تأثیر دارد (خویا و بن عبدالهادی، ۲۰۲۰: ۵۰)؛ بنابراین لازم است به نقش اسلام که بر سازمان و شیوه‌های مدیریتی مؤثر است، توجه کرد.

بررسی‌ها نشان داده که بین حکمرانی خوب و حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی شباهت‌هایی وجود دارد اما این دو مقوله با یکدیگر تفاوت‌هایی نیز دارند. این تفاوت در تک‌بعدی (مادی) بودن حکمرانی خوب و دوبعدی (مادی و الهی) بودن حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی است (ادین ندیم و همکاران، ۲۰۱۶: ۴۸). هدف اساسی در مدیریت اسلامی، رساندن مردم به کمال نهایی و سعادت حقیقی یا همان قرب الی الله است. به عبارت دیگر، مدیریت اسلامی سعی می‌کند تا ارتباط مردم را با خدا محکم کند و در گسترش فضایل اخلاقی و برقراری احکام خدا در اداره امور مردم تلاش نماید (موندال، ۲۰۱۳: ۹۳). علاوه بر این، مدیریت در این دیدگاه به‌عنوان یک مسئولیت بزرگ در برابر خدا نسبت به خلق معرفی شده است. اهداف تشکیل حکومت اسلامی از دیدگاه امام علی (ع) عبارت‌اند از گسترش معنویت، ایجاد امنیت و افزایش رفاه در جامعه (به‌ویژه احقاق حق افراد ستمدیده) و حاکمیت قوانین اسلامی (درخشه و شجاعی، ۱۳۹۴: ۲۶).

هدف نهایی حکمرانی خوب تأمین امنیت، رفاه جامعه و رشد اقتصادی است درحالی‌که هدف نهایی حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی، رشد اقتصادی و تأمین امنیت و رفاه جامعه برای تعالی انسان، مطرح شده است (معرفت قره بابا، ۱۳۹۳: ۲۲۵). از منظر اسلام، در زمینه راه‌های کسب معرفت علاوه بر حواس ظاهری، بینش و بصیرت و حیانی نیز از منابع معرفت محسوب شده است. در روش مدیریت نیز، روش را منحصر به تجربه نمی‌داند بلکه روش و حیانی را نیز مهم تلقی می‌کند (حسینی تاش و واثق، ۱۳۹۳). در اداره امور یک کشور اسلامی نمی‌توان ارزش‌های اسلامی را به‌صورت مجزا در نظر گرفت زیرا بخش جدایی‌ناپذیر «شخصیت ملی» یک کشور را تشکیل می‌دهد و یک امر همه‌جانبه بوده و تمام ابعاد فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشور را تحت تأثیر قرار می‌دهد و به نوعی سبک مدیریت خاص آن کشور را تشکیل می‌دهد (فارستر و فینیک، ۲۰۱۵: ۱۴۵)؛ بنابراین هر کشور اسلامی می‌تواند یک الگوی خاص برای خود تهیه نماید (نقویمران و همکاران، ۲۰۱۱: ۱۰۹۸۵). به همین دلیل در جمهوری اسلامی نیز لازم است حکمرانی خوب بر اساس الگوی اسلامی- ایرانی در نظر گرفته شود.

به‌کارگیری الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت که به تعبیر مقام معظم رهبری در حکم ریل‌گذاری نظام است، در دهه چهارم انقلاب یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر است. در این الگو، برخلاف الگوهای غربی، مسائلی از جمله بعد معنوی انسان و اینکه این الگو خواستار تحقق حیات طیبه است که در آن انسان خلیفه خداست، مطرح می‌شود. الگوی پیشرفت ظرفی دارد و آن اسلامی و ایرانی بودن آن است. این ظرف اسلامی و ایرانی از هم جدا نیست. اسلام به ایرانی بودن هویت بخشید و ایرانی بودن نیز موجبات گسترش اسلام را فراهم می‌نماید (اسمعیلی‌گیوی و همکاران، ۱۳۹۷: ۵۲). این الگو از سوی متفکران ایرانی شکل گرفت. الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت برای ایجاد یک مدل و چارچوب اسلامی برای پیشرفت بشریت بر یکسری پیش‌فرض‌های اساسی تأکید دارد: جامعیت دین، عینیت دین و سیاست، سازگاری عقل و وحی، رابطه و تعامل دنیا و آخرت، وجود و تحقق نظام، مکتب، سیستم و علم اسلامی است که هم می‌تواند تولید سرمایه و رونق فضای کسب‌وکار را در پی داشته باشد و هم عزت، کرامت و عدالت اجتماعی را در جامعه محقق سازد (صدرایی، ۱۳۹۶: ۲۵).

باوجود تأکید مقام معظم رهبری بر تدوین الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت که منجر به جمع‌آوری مجموعه مقالات گران‌بهای گردیده است، ارائه الگوی موردنیاز به توافق عمومی متخصصین در حوزه‌های گوناگون نیاز دارد؛ بنابراین لازم است تمامی نظرات با رویکرد اسلامی به بحث گذاشته شوند (بهجت، ۱۳۹۵: ۴۳۲). با این توصیف لازم است برای هر مقوله در الگوی اسلامی- ایرانی یک توافق جمعی به دست آید. در مقاله حاضر برای مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب به‌عنوان یکی از مقوله‌های الگوی

اسلامی-ایرانی با اجتماع و اشتراکات مؤلفه‌ها و شاخص‌ها در تحقیقات مرتبط و توافق نظرات ارائه شده از جامعه آماری تحقیق، یک مدل مفهومی ارائه شده است.

مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب

از دیدگاه مفهومی حکمرانی خوب امروزه به مثابه یک دستگاه سنجش وضعیت حکمرانی در کشورهای مختلف دنیا به کار می‌رود و کشورها بر اساس مؤلفه‌های تعیین شده در این دستگاه، ارزیابی و رتبه‌بندی می‌شوند. سازمان‌های متعدد و به خصوص، بانک جهانی، اکنون بیش از یک دهه است که همه‌ساله بر مبنای مؤلفه‌های تعریف شده، وضعیت حکمرانی در کشورهای مختلف را بررسی کرده و گزارش آن را به‌طور رسمی و علنی منتشر می‌کند. این گزارش در بسیاری از تصمیم‌گیری‌ها، قضاوت‌ها و مباحث داخلی و خارجی، مبنای قرار می‌گیرد و به همین لحاظ در سرنوشت کشورها مؤثر است. بانک جهانی شش مؤلفه اصلی برای حکمرانی خوب تعریف کرده است: (۱) آزادی بیان و پاسخگویی شامل آزادی‌های مدنی و ثبات سیاسی؛ (۲) اثربخشی حکومت شامل کیفیت خط‌مشی گذاری و کیفیت ارائه خدمات عمومی؛ (۳) عدالت و فقدان اجبارهای قانونی؛ (۴) حاکمیت قانون؛ (۵) کنترل فساد؛ (۶) نظام اداری پاسخگو. مؤلفه‌های بانک جهانی در تحقیقات زیادی در نظر گرفته شده‌اند و با بسط و گسترش توسط محققین دیگر به صورت مؤلفه‌هایی از حکمرانی خوب معرفی شده‌اند (مادزوا و همکاران، ۲۰۱۳: ۱۵۸). این مؤلفه‌ها تا سال ۲۰۱۳ شامل هشت مؤلفه به صورت زیر بوده‌اند.

۱- صدا و پاسخگویی: پاسخگویی مانند یک بلوک برای ایجاد حکمرانی خوب است. پاسخگویی، به میزانی که فرد باید در قبال اعمال قدرت خود، به عموم مردم پاسخگو باشد، اشاره دارد. یکی از مؤلفه‌های اساسی حکمرانی خوب پاسخگویی است (گریفین، ۲۰۱۰: ۳۶۶). پاسخگویی، به این معنی است که نهادها و مدیران دولتی تلاش می‌کنند تا در چارچوب زمانی معقول به همه افراد ذی‌نفع کمک کنند. پاسخگویی، یک روش مطلوب برای دستیابی به حاکمیت خوب از دیدگاه شهروندان است (نورباکا و سلمین، ۲۰۱۰: ۶۴۹). پاسخگویی یعنی اینکه چگونه مقامات دولتی به موقع اشتباهات خود را تصحیح کرده و به مشکلات شهروندان پاسخ می‌دهند (یوسف و همکاران، ۲۰۱۶، ۲۷). تقاضای شهروندان معطوف به عملکرد بالای دولت و کارآیی، پاسخگویی درست و سطح بالای ارائه خدمات است که ممکن است با استفاده گسترده از ابزارهای ارتباطی انجام شود (مادزوا و همکاران، ۲۰۱۳: ۱۵۸).

۲- کیفیت خدمات عمومی، کیفیت خدمات عمومی و درجه استقلال آن از فشارهای سیاسی، کیفیت تدوین و اجرای سیاست و اعتبار تعهد دولت به چنین سیاست‌هایی، مرتبط است.

۳- کارایی و توانایی دولت برای تدوین و اجرای سیاست‌ها و مقرراتی که توسعه بخش خصوصی را مجاز و ترویج می‌کند.

۴- حاکمیت قانون یعنی اینکه چه قوانین در جامعه حاکم است و جامعه چه میزان به قوانین اعتماد دارد. همچنین کیفیت اجرای قوانین، حقوق مالکیت، نحوه فعالیت پلیس و دادگاه‌ها و همچنین احتمال وقوع جرم و خشونت (پومرنز، ۲۰۲۰: ۴۲۹). پومرنز حکمرانی خوب را، شامل مفهوم بی‌طرفی در تعریف قانون، بیان کرده است که قوانین برای همه افراد و به‌طور یکسان، قابل اجرا هستند. هیچ فردی نباید در استفاده از قوانین و مقررات استثناء باشد.

۵- کنترل فساد که به اشکال کوچک و بزرگ فساد و همچنین "مجازات‌های دولت" و جلوگیری از سوءاستفاده‌ها در راستای منافع شخصی، اشاره دارد. حکمرانی خوب پیامدهای مهمی برای برابری، فقر و کیفیت زندگی دارد؛ بنابراین، حکمرانی خوب باید در زمینه فساد، شفاف و مسئولیت‌پذیر باشد. این امر، چارچوبی را فراهم می‌کند که تصمیم‌گیری بر مبنای توافق گسترده در جامعه

و احترام به نیازهای اقشار فقیر و آسیب‌پذیر باشد و در زمان تخصیص بودجه، منابع مناسبی به این گروه‌ها تخصیص یابد (مادزوا و همکاران، ۲۰۱۳: ۱۵۹).

۶- مشارکت و روند اصلاح بخش عمومی که عمدتاً مبتنی بر اجرای ارزش‌های حکمرانی خوب است"، درحالی‌که خدمات عمومی را، در زمان مناسب و مناسب‌ترین و کارآمدترین شیوه ارائه می‌دهد.

۷- شفافیت، شفافیت به‌وضوح و در دسترس بودن تصمیمات و اطلاعات برای کسانی که برای این اطلاعات، نگران هستند، اشاره دارد. شفافیت شامل اتخاذ و اجرای تصمیمات بر طبق روش‌های توافق شده است (مقیم و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۷۴). اطلاعات باید به‌صورت آزادانه و مستقیم در دسترس ارباب‌رجوع، کاربران خدمات و عموم مردم قرار گیرد. این وظیفه نه‌تنها در دولت‌های مرکزی و حکومت‌های محلی امری انکارناپذیر است، بلکه در هر سازمان مستقل دیگری نیز باید اجرا شود (جاهجادی و همکاران، ۲۰۲۱: ۳).

۸- عدالت: عدالت در حکمرانی خوب، بر حاکمیت قانون و برابری شهروندان در برابر قانون دلالت می‌کند و حاصل برابری شهروندان در برابر قانون، بنیان نهادن اقدامات حکومت بر اقتدار مشروع و حق پیگیری مطالبات قانونی شهروندان از حکومت است (شریف‌الدین و ضیال‌الدین، ۲۰۲۱: ۳۳).

موارد هشتگانه فوق به‌عنوان مؤلفه‌های اولیه و اصلی حکمرانی خوب در تحقیقات بعدی توسط بسیاری از محققان در داخل و خارج از کشور مورد استفاده قرار گرفته و منجر به شناسایی و تعیین مؤلفه‌های بیشتر شده است. با بررسی ادبیات تحقیق مؤلفه‌های حکمرانی خوب هم در حکمرانی عمومی و هم رویکرد اسلامی - ایرانی که در تحقیقات دیگران شناسایی شده در جدول شماره ۱ ارائه شده‌اند.

جدول شماره ۱ مؤلفه‌های حکمرانی خوب در ادبیات تحقیق

محقق	سال	عنوان	مؤلفه
یوسفی‌شیخ رباط و بابایی	۱۳۹۷	استخراج مؤلفه‌های حکمرانی خوب بر اساس‌نامه مالک‌اشتر و بررسی تطبیقی با اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران	تنظیم مناسب قوانین و ایجاد ثبات، مبارزه با فساد، اتخاذ سیاست‌های صحیح توسط دولت، تحت نظارت مردم قرار داشتن، احترام مردم و دولت به قوانین، تنظیم مناسب قوانین
صفریان و امام‌جمعه زاده	۱۳۹۷	الگوی حکمرانی خوب؛ سرمایه اجتماعی و توسعه همه‌جانبه	ثبات سیاسی، عدم خشونت، حق اظهارنظر و پاسخگویی، کیفیت قوانین و مقررات، فساد و حاکمیت قانون، کیفیت و اثربخشی دولت
هاشمی و مهری نژاد	۱۳۹۶	بررسی تطبیقی شاخص‌های حکمرانی خوب در مردم‌سالاری دینی	یاری طبقه محروم، حق اظهار، اصول‌گزینش و نظارت بر کارگزاران، شفافیت، پاسخگویی، ثبات سیاسی، کنترل فساد
نوری	۱۳۹۶	ارزیابی عملکرد دولت سازندگی بر اساس الگوی حکمرانی خوب	مشارکت، شفافیت، پاسخگویی، اثربخشی، رعایت برابری، حاکمیت قانون، الویت مای اقتصادی، سیاسی و اجتماعی

عموری	۱۳۹۶	آزمون مدل حکمرانی خوب در دانشگاه شهید چمران اهواز	اجماع محوری، شفافیت، پاسخگویی، مشارکت، مسئولیت‌پذیری، برابری، حاکمیت قانون
عسگر اوغلی	۱۳۹۶	بررسی تأثیر شاخص کیفیت حکمرانی و شاخص‌های حکمرانی خوب بر شاخص نابرابری در کشورهای منتخب آسیا	حق اظهارنظر و پاسخگویی، تنظیم مقررات، حاکمیت قانون، اثربخشی، کنترل فساد، ثبات سیاسی و عدم خشونت
مرادی و همکاران	۱۳۹۶	تأثیر شاخص‌های حکمرانی خوب بر کنترل فساد (کشورهای خاورمیانه و جنوب شرق آسیا)	کنترل فساد، کارایی و اثربخشی دولت، ثبات سیاسی، کیفیت قوانین و مقررات، حاکمیت قانون، اظهارنظر و پاسخگویی
زاینده روی و همکاران	۱۳۹۶	تأثیر شاخص‌های حکمرانی خوب بر توزیع درآمد با کارگیری پانل داده‌ها در کشورهای منتخب جنوب غربی آسیا	کنترل فساد، کارایی و اثربخشی دولت، ثبات سیاسی، کیفیت قوانین و مقررات، حاکمیت قانون، اظهارنظر و پاسخگویی
ابراهیم‌پور و الیک	۱۳۹۵	نقش حکمرانی خوب در کارآمدی دولت‌ها	روابط دولت، کارایی و اثربخشی بالا، همکاری تعاملی پاسخگویی، حاکمیت قانون، کنترل فساد
عبادی اردبیلی	۱۳۹۵	وضعیت بلوغ حکمرانی الکترونیک در پورتال وزارتخانه‌های کشور ایران	کنترل فساد، کارایی و اثربخشی دولت، ثبات سیاسی، کیفیت قوانین و مقررات، حاکمیت قانون، اظهارنظر و پاسخگویی
مقیم و همکاران	۱۳۹۵	تبیین عناصر حکمرانی خوب در سیاست‌گذاری نظام بودجه‌ریزی کشور	عدالت، اصلاح ساختارهای سیاسی، تعامل و ارتباط، ساختار غیرمتمرکز، قوانین و مقررات، شفافیت
عیوضی و مرزبان	۱۳۹۵	بررسی مؤلفه‌های حکمرانی خوب از منظر امام خمینی	توجه به حاکمیت قانون، مشارکت مردم، عدالت‌جویی، اعتمادسازی و پاسخ‌گویی حکومت به مطالبات مردمی
پاداش زیوه و خداپناه	۱۳۹۴	برآورد تأثیر شاخص‌های حکمرانی خوب بر اقتصاد دانش‌بنیان	ثبات سیاسی، اعتراض و پاسخگویی، اثربخشی دولت، کیفیت مقررات، حاکمیت قانون و کنترل فساد
رزمی و همکاران	۱۳۹۴	الزامات تحقق حکمرانی خوب برای دستیابی به توسعه انسانی	ثبات سیاسی، اعتراض و پاسخگویی، اثربخشی دولت، کیفیت مقررات، حاکمیت، قانون و کنترل فساد
شاکری	۱۳۹۳	تأملی بر مؤلفه‌های حکمرانی خوب در نهج البلاغه	روابط مردم و حکومت، جلب مشارکت مردم و گروه‌ها و لزوم پاسخگویی و نظارت‌پذیری حکومت به مردم
حسینی تاش و واثق	۱۳۹۳	حکمرانی خوب و ارائه حکمرانی شایسته بررسی و شاخص‌های این دو از دیدگاه امیرالمؤمنین علی (ع)	پاسخگویی، شفافیت، قانون محوری، مبارزه با فساد، کارایی و اثربخشی
کیانپور	۱۳۹۲	ارزیابی مدل حکمرانی خوب و پیشنهاد	انسجام، مشارکت، اعتماد، قانون‌گرایی، عدالت محوری،

علم و عقل‌گرایی، شفافیت، شایسته‌سالاری، کاهش فساد، پاسخگویی، اثربخشی، توسعه ارزش‌های اسلامی و اخلاق	مؤلفه‌های مدل حکمرانی اسلامی		
ثبات سیاسی، اعتراض و پاسخگویی، اثربخشی، کیفیت مقررات، حاکمیت قانون و کنترل فساد	شاخص‌های عدم دستیابی به حاکمیت خوب	۲۰۱۸	فالی و همکاران
شفافیت، مسئولیت‌پذیری، مشارکت، کارایی و اثربخش، استقلال در قضاوت‌ها، حمایت از حقوق انسانی، تعهد کنترل فساد، اخلاص	شاخص‌های نو و بدعت آفرین در حکمرانی خوب	۲۰۱۸	سینگ
مشارکت، اعتراض و پاسخگویی، ثبات سیاسی، اثربخشی، کیفیت مقررات، حاکمیت قانون، کنترل فساد	رابطه حکمرانی خوب و احساس رفاه حکمرانی خوب در ساختار غیرانتفاعی حکمرانی برای امنیت غذایی حکمرانی خوب و تقویت دولت محلی	۲۰۱۸ ۲۰۱۸ ۲۰۱۸ ۲۰۱۷	هلیولوه‌مکاران گازلیوه‌مکاران کیم جونز
پاسخگویی، ثبات سیاسی و فقدان خشونت، اثربخشی دولت، کیفیت مقررات، حاکمیت قانون، کنترل فساد	بررسی مدل حکمرانی خوب سازمانی/شرکتی در کشورهای شمال اروپا	۲۰۱۶	تامسون
پاسخگویی، ثبات سیاسی و فقدان خشونت، اثربخشی دولت، کیفیت مقررات، حاکمیت قانون، کنترل فساد	بررسی حکمرانی خوب در زمینه توسعه پایدار کشاورزی	۲۰۱۶	بارال
احترام به حقوق بشر، برابری و عدالت، سیاست ضد فساد اداری، شفافیت، پاسخگویی به اسلام، شایسته‌سالاری	حکمرانی خوب در اسلام: بررسی مفهومی	۲۰۱۶	ادین و همکاران
برنامه‌ریزی استراتژیک، حساس‌رسی و کنترل ثقل، افزایش صداقت، عدالت	حکمرانی خوب و عملکرد در بخش دولتی مالزی	۲۰۱۷	پادمانابا و همکاران
ارائه الکترونیک خدمات، عدالت، پاسخگویی، کارآمد و موثر بودن، حاکمیت قانون، صداقت	دولت الکترونیک ابزار کارآمد حکومت‌داری خوب	۲۰۱۳	مادوز و همکاران
بهره‌وری، اثربخشی، تقویت دموکراسی، استفاده از فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در بخش عمومی.	درک فناوری اطلاعات و ارتباطات در بخش عمومی و تأثیر آن در حاکمیت	۲۰۱۲	جنسن
اصلاحات اجتماعی نظیر بهبود روبه‌زوال، یکپارچگی حرفه‌ای و عدالت اخلاقی، نظام اجتماعی و اخلاقی درست	اصول حکمرانی خوب در اسلام	۲۰۱۲	ازرم
انتخاب رهبر، رفاه عمومی؛ عدالت؛ حاکمیت قانون، شفافیت؛ سیستم بی‌طرفانه مسئولیت‌پذیر؛ آموزش	دولت، حکمرانی و حکمرانی خوب	۲۰۱۸	ناگ

همگانی			
چارچوب قانونی، نقش ذینفعان در مدیریت. افشا و شفافیت، مسئولیت‌پذیری	حکمرانی شرکت از دیدگاه اسلامی: تجزیه و تحلیل تطبیقی با اصول OECD	۲۰۰۹	ابوتیانچه
کارایی مدیریت عمومی، بهبود ارائه‌ی خدمات عمومی شفافیت فرآیندهای سیاسی	دولت الکترونیک (دولت الکترونیک) و حاکمیت	۲۰۰۴	
اطلاعات الکترونیک، کارایی فرآیند بازار سیاسی، مشارکت مؤثرتری، توسعه دموکراسی	دولت الکترونیک و حکومت‌داری خوب و دموکراسی در کشورهای MENA	۲۰۰۲	سیدی و یارد
ثبات سیاسی، شفافیت، پاسخگویی، حاکمیت قانون، کنترل فساد	استراتژی‌های ملی برای پیشرفت حکمرانی خوب در آفریقا	۲۰۲۰	شوبرلین
توسعه انسان، عدالت، قانون‌مداری، پاسخگویی، شفافیت، بسط خدمات عمومی، مشارکت عمومی	ارزیابی حکمرانی خوب با اصول حکمرانی	۲۰۲۰	پومرناز
کارایی و اثربخشی، کیفیت خدمات، مشارکت، توسعه اقتصادی و اجتماعی	حکمرانی خوب و اثر آن بر توسعه اقتصادی	۲۰۲۰	خویا و همکاران
ثبات سیاسی، عدالت، قانون‌محوری، شفافیت، توسعه خدمات	ارزشیابی حکمرانی خوب در عراق	۲۰۲۱	شریف و همکاران

مؤلفه‌های ذکر شده در جدول شماره ۱ مطالعه و بررسی شده و با ترکیب و تفکیک به تعداد ۱۲ مؤلفه در جدول شماره ۲ رسیدند. برای این مؤلفه‌ها، شاخص‌هایی در ادبیات تحقیق مورد اشاره قرار گرفته است. با مطالعه و بررسی ادبیات تحقیق، مفاهیم و واژه‌های استفاده شده به عنوان شاخص‌های حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی-ایرانی تهیه و پس از خلاصه‌سازی و تلخیص آن‌ها ستون شاخص‌ها در جدول شماره ۲ تهیه شده است. لازم به ذکر است که منابع مستند شده به شاخص‌ها به این صورت انتخاب شده‌اند که مشخص و دقیق‌تر از سایر منابع به شاخص مورد نظر پرداخته‌اند و در بسیاری از منابع شاخص‌ها به شیوه غیرمستقیم و یا با واژه‌ای نزدیک به شاخص مورد اشاره قرار گرفته‌اند که از ذکر آن‌ها در ستون منبع خودداری شده است، لذا در جدول شماره ۲ منابع مستقیم و مرتبط‌تر به عنوان مرجع ذکر شده‌اند (محقق ساخته).

جدول شماره ۲ استخراج شاخص‌های حکمرانی بر اساس ادبیات تحقیق (محقق ساخته).

شاخص و منابع		مؤلفه‌ها
منبع احصاء	شاخص‌ها	
شاکری ۱۳۹۳ باچکلگا ۲۰۱۸	لزوم پاسخگویی و نظارت‌پذیری حکومت به مردم	پاسخگویی
ابراهیمی و الیکی ۱۳۹۵	دولتهای پاسخگوتر و کارآمدتر	
مسلمی هاشمی و مهری‌نزار ۱۳۹۶	پاسخ‌گویی حکومت به مطالبات مردمی	
عیوضی و مرزبان ۱۳۹۵ باچکلگا ۲۰۱۸	اعتمادسازی و پاسخ‌گویی حکومت به مطالبات مردمی	
صفریان و امام‌جمعه زاده ۱۳۹۷	حق اظهار نظر مردم و پاسخگویی حکومت	

هالدونگ ۲۰۰۴ باچکلگا ۲۰۱۸، فالی و همکاران ۲۰۱۸	شفافیت و اعتماد	شفافیت
اودین و همکاران ۲۰۱۶	شفافیت اطلاعات	
یوسفی شیخ رباط، ۱۳۹۴، ناگ ۲۰۱۸	برنامه‌ریزی شفاف و صدور مجوز	
هالدونگ ۲۰۰۴ باچکلگا ۲۰۱۸	باز بودن و شفافیت فرآیندهای سیاسی	
اودین و همکاران ۲۰۱۶	لزوم پرهیز از کذب و وعده کذب	ثبات سیاسی و فقدان خشونت
شریف و همکاران ۲۰۲۱، باچکلگا ۲۰۱۸	ثبات سیاسی و فقدان خشونت	
شوبرلین ۲۰۲۰، گزلی و همکاران ۲۰۱۸	برنامه ریزی استراتژیک	
باچکلگا ۲۰۱۸، جاهجادی ۲۰۲۱	آزادی افراد و احزاب مخالف	
جمالیه و همکاران ۲۰۱۶ فالی و همکاران ۲۰۱۸	افزایش صداقت	
ناظمی اردکانی ۱۳۹۱، گزلی و همکاران ۲۰۱۸	مبارزه با فساد و تبعیض	
مقیمي و همکاران ۱۳۹۵	اصلاح ساختارهای سیاسی	
صفریان و امام جمعه زاده ۱۳۹۷ تامسون ۲۰۱۶	رضایت مردم و کارکنان از خدمات	
زاینده رودی و همکاران ۱۳۹۶ هنریش ۲۰۱۵	توجه به هزینه‌ها در ارائه خدمات	
سیدی و یارد ۲۰۰۲ هنریش ۲۰۱۵	کارایی فرآیندهای اجرایی	
زاینده‌رودی و همکاران، ۲۰۱۷، امام جمعه زاده و همکاران ۱۳۹۷	توجه به درآمدها و هزینه‌ها در فعالیت‌ها	
هالدنونگ ۲۰۰۴ مادوز و همکاران ۲۰۱۳ خویا و همکاران، ۲۰۲۰	کاهش هزینه‌ها و افزایش راندمان در اجرای امور	
دمیراتس ۲۰۱۷ زاینده رودی و همکاران ۱۳۹۶	تقویت بهره‌وری	
حسینی تاش و واثق ۱۳۹۳ جونز ۲۰۱۷	مبارزه با فساد	کنترل فساد
اودین و همکاران ۲۰۱۶	اعمال روش‌ها و سیاست ضد فساد اداری	
مقیمي و همکاران ۱۳۹۵ بارال ۲۰۱۶	نظارت دقیق بر اجرای قوانین و مقررات	
ناظمی اردکانی ۱۳۹۱ جمالیه و همکاران ۲۰۱۶	مبارزه با فساد و تبعیض	
هلیول و همکاران ۲۰۱۸ هالدونگ ۲۰۰۴، باچکلگا ۲۰۱۸	کنترل و کاهش فساد در عمل	
حسینی تاش و واثق ۱۳۹۳ تامسون ۲۰۱۶	قانون محوری در تصمیمات	
سنیگ ۲۰۱۸ مادوز و همکاران ۲۰۱۳	تبعیت از قانون در اجرا	
هاشمی و مهری نژاد ۱۳۹۶ رزمی و همکاران ۱۳۹۱	قانون‌مندی و تسلط ضوابط بر روابط	

و همکاران ۲۰۱۸	حاکمیت قانون
هنریش ۲۰۱۵ مرادی و همکاران ۱۳۹۶	کیفیت قوانین و مقررات
خویا و همکاران ۲۰۲۰، باچکلگا ۲۰۱۸	پرهیز از تخلف در قوانین و مقررات
اودین و همکاران ۲۰۱۶ جمالیه و همکاران ۲۰۱۶ کیم ۲۰۱۸	شایسته‌سالاری
کیانپور ۱۳۹۲ حق گویان ۱۳۹۵	اخلاق محوری و رعایت سلوک و اخلاق حرفه ای
کیانپور ۱۳۹۲	امر به معروف و نهی از منکر
کیانپور ۱۳۹۲ مرادی و همکاران ۱۳۹۶	توجه به ارزش‌های اسلامی در فرآیندها
حق گویان ۱۳۹۵، پورمغرب و همکاران ۱۳۹۹	سوءاستفاده نکردن از پست و مقام
عموری ۱۳۹۶، اودین و همکاران ۲۰۱۶	احترام به حقوق بشر و حقوق انسانی
دهقانی ۱۳۹۴ بارل ۲۰۱۶	برنامه ابرای توسعه و پیشرفت جامعه
ناظمی اردکانی ۱۳۹۱ کیانپور ۱۳۹۲	توجه به تعالی انسان
کیانپور ۱۳۹۲، فالی و همکاران ۲۰۱۸	توسعه ظرفیت‌ها
شوبرلین ۲۰۲۰، سنیگ ۲۰۱۸	رشد و تعالی مستمر
جاهجادی ۲۰۲۱، خویا ۲۰۲۰	اقدامات در راستای پیشرفت و تعالی همه‌جانبه
کیانپور ۱۳۹۲ دهقانی ۱۳۹۴، سنیگ ۲۰۱۸	استقلال و عزت انسان‌ها
سیدی و یارد ۲۰۰۲ هنریش ۲۰۱۵	مشارکت مؤثرتر
سنیگ ۲۰۱۸، سیدی و یارد ۲۰۰۲	مشارکت مساوی همه گروه‌ها
مقیم و همکاران ۱۳۹۵	تعامل و ارتباط قوای سه گانه
شاکری ۱۳۹۳، عموری ۱۳۹۶	بهبود روابط مردم و حکومت
شاکری ۱۳۹۳ مادوز و همکاران ۲۰۱۳	جلب مشارکت مردم و گروه‌ها
شریف و همکاران، ۲۰۲۱، کیانپور ۱۳۹۲	هم‌گرایی و هم‌افزایی بین ارکان حکمرانی
سیدی و یارد، ۲۰۰۲ مادوز و همکاران ۲۰۱۳	توسعه دموکراسی
جاهجادی ۲۰۲۱، ابراهیمی و الیک ۱۳۹۵	همکاری و استفاده از توان ظرفیت‌های موجود
دهقانی، ۱۳۹۴، عموری ۱۳۹۶ هنریش ۲۰۱۵	مسئولیت‌پذیری مدیریت و سازمان
شوبرلین، ۲۰۲۰، سنیگ ۲۰۱۸	مسئولیت‌پذیری مالی و پولی
ناگ، ۲۰۱۸، کیم ۲۱۰۸ جونز ۲۰۱۷	مسئولیت‌پذیری و تعهد تصمیم‌گیرندگان
ناگ، ۲۰۱۸، گزالی و همکاران ۲۰۱۸، پومرناز ۲۰۲۰	افزایش کیفیت خدمات
شوبرلین ۲۰۲۰، هنریش ۲۰۱۵	بهبود ارائه ی خدمات عمومی

ارائه خدمات به شیوه‌ای کارآمد و مؤثر	زاینده رودی و همکاران، ۲۰۱۷، مادوز و همکاران ۲۰۱۳
یکسان بودن همه در اجرای قوانین	کیانپور ۱۳۹۲ هنریش ۲۰۱۵
رعایت عدالت در امور مردم و کارکنان	جاهجادی ۲۰۲۱، عیوضی و مرزبان ۱۳۹۵
برابری فراگیر	عموری ۱۳۹۶ فالی و همکاران ۲۰۱۸
عدالت اخلاقی و حرفه ای	ازرم ۲۰۱۲ دمیراتس ۲۰۱۷ گزلی و همکاران ۲۰۱۸
رعایت عدالت و اخلاق حرفه‌ای	شریف و همکاران، ۲۰۲۱، کیانپور ۱۳۹۲
کاهش فقر و بیکاری	شوبرلین ۲۰۲۰، ناظمی اردکانی ۱۳۹۱
عدالت در بودجه‌ریزی	مقیمي و همکاران ۱۳۹۵ فالی و همکاران ۲۰۱۸

جمع‌بندی از پیشینه پژوهش

نتایج حاصل از بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که تا سال ۲۰۱۳ مؤلفه‌های حکمرانی خوب در عمده تحقیقات شامل مؤلفه‌های اصلی و پایه‌ای است که عبارت‌اند از: ۱- پاسخگویی، ۲- حاکمیت قانون، ۳- کنترل فساد، ۴- شفافیت، ۵- عدالت، ۶- کارایی و اثربخشی، ۷- کیفیت خدمات عمومی، ۸- مشارکت مردم. با افزایش تعداد تحقیقات در مهر و موم‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۱ بعضی از تحقیقات خارجی که عمدتاً در کشورهای آسیایی و آفریقایی انجام شده اقدام به بسط مؤلفه‌ها نموده‌اند. حاصل این تحقیقات، سه مؤلفه دیگر به هشت مؤلفه اضافه نموده‌اند که عبارت‌اند از: ۹- ثبات ساسی و فقدان خشونت. ۱۰- احترام به جایگاه انسان و توسعه انسان‌ها. ۱۱- مسئولیت‌پذیری و تعهد. تحقیقات داخل ایران نیز علاوه بر یازده مؤلفه ذکر شده، مؤلفه دوازدهم را با عنوان: ۱۲- اخلاق محوری به آن‌ها اضافه نموده‌اند. در زمینه شاخص‌ها نیز تحقیقات انجام شده در ایران بعضی از شاخص‌ها را به تناسب شرایط اسلامی و ایرانی بودن حکمرانی تغییر داده یا معرفی نموده‌اند. در جدول شماره ۳ تغییرات شاخص‌ها در تحقیقات ایران با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی نشان داده شده‌اند.

جدول شماره ۳ تغییر / اضافه شدن شاخص‌های حکمرانی در الگوی -اسلامی ایرانی

مؤلفه حکمرانی	تغییر در شاخص / اضافه شدن شاخص جدید
مشارکت و اجماع محوری	بهبود روابط مردم و حکومت هم‌گرایی و هم‌افزایی بین ارکان حکمرانی
پاسخگویی	حق اظهار نظر مردم و پاسخگویی حکومت اعتمادسازی و پاسخگویی حکومت به مطالبات مردمی
شفافیت	برنامه‌ریزی شفاف و ابلاغ آن و پرهیز از وعده کذب
ثبات سیاسی و فقدان خشونت	آزادی افراد و بیان عقاید فقدان خشونت در جامعه اصلاح ساختارهای سیاسی
کنترل فساد	کنترل و کاهش فساد در عمل

اعمال روش‌ها و سیاست ضد فساد اداری	
قانون‌مندی و تسلط ضوابط بر روابط	حاکمیت قانون
اخلاق محوری و رعایت سلوک و اخلاق حرفه‌ای امر به معروف و نهی از منکر رعایت ارزش‌های اسلامی در فرایندها رعایت ارزش‌های اسلامی در انجام امور	اخلاق محوری
احترام به حقوق بشر و حقوق انسان‌ها توجه به تعالی انسان حفظ عزت و استقلال انسان	احترام به جایگاه و توسعه انسان
مسئولیت مدنی و تعهد مدیران و تصمیم‌گیرندگان	مسئولیت‌پذیری و تعهد
رعایت عدالت اخلاقی و حرفه‌ای عدالت در بودجه‌ریزی و تخصیص آن	برابری و عدالت

مدل مفهومی تحقیق

پس از تهیه جدول شماره ۲ و ۳، فهرست مؤلفه‌ها و شاخص‌ها در یک جلسه گروهی در اختیار خبرگان قرار داده شد. خبرگان ۵ تن از اساتید رشته مدیریت بود که دارای سابقه کار یا انجام تحقیقات در امور سازمان‌های عمومی بوده‌اند. در این جلسه با بررسی و تحلیل الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت اقدام به جمع‌بندی شاخص‌ها در مؤلفه‌ها متناسب با این الگو برای کاربرد در سازمان‌های عمومی نظام جمهوری اسلامی ایران شد. نتیجه نظرات اساتید منجر به تهیه شاخص‌های مرتبط با مؤلفه‌ها شد. با دسته‌بندی مؤلفه‌ها و شاخص‌ها مدل مفهومی تحقیق به صورت شکل شماره ۱ ارائه شده است.

شکل شماره ۱ مدل مفهومی تحقیق

روش پژوهش

روش پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر نحوه انجام، توصیفی است. زیرا به دنبال شناسایی و تعیین وضعیت مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب با رویکرد الگوی ایرانی- اسلامی در سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور است. به عبارت دیگر، این پژوهش با بررسی مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب در مدل مفهومی برای سازمان همیاری در مرحله اول اقدام به آزمون تأیید مؤلفه‌ها و شاخص‌ها در این سازمان نموده و سپس با توصیف وضعیت موجود مؤلفه‌ها و شاخص‌ها، وضعیت مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب در این سازمان را آزمون می‌نماید. برای آزمون‌های مذکور، از نظر خبرگان، مدیران و کارشناسان، در سازمان‌های همیاری شهرداری‌ها استفاده شده است.

روش گردآوری داده‌ها میدانی و از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. پرسشنامه از شاخص‌های مدل مفهومی استخراج شده است و برای پایایی تعداد ۳۰ پرسشنامه بین مدیران سازمان همیاری توزیع شد و چنانکه در جدول شماره ۴ نشان داده شده، ضریب آلفای کرونباخ مربوط به هر متغیر بیشتر از (۰/۷) و برای کل سؤالات پرسشنامه برابر با (۰/۹۶۶) می‌باشد که حاکی از پایایی مناسب پرسشنامه است.

دو جامعه آماری در این پژوهش وجود دارد. جامعه اول، خبرگان و متخصصین در سازمان‌های همیاری شهرداری‌ها است، از این جامعه برای تعیین مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب در سازمان‌های همیاری شهرداری‌ها استفاده شده است. این تعداد حدود ۱۵۰ نفر از مدیران باتجربه مدیریتی حداقل ۱۵ سال است که با رایزنی بسیار در سازمان‌های همیاری شهرداری‌ها شناسایی شدند و پرسشنامه مربوطه توسط ایشان تکمیل شده است. جامعه آماری دوم شامل مدیران، کارشناسان و سرپرستان در سازمان همیاری شهرداری‌های کشور که دارای حداقل ۵ سابقه مدیریت یا سرپرستی امور اداری و اجرایی با حداقل مدرک کارشناسی در رشته‌های مدیریت، حسابداری و علوم اداری و مرتبط هستند. تعداد جامعه آماری دوم بزرگ بود، با نمونه‌گیری از روش کرجسی و مورگان اقدام به تعیین حجم نمونه شد. تعداد نمونه‌های آماری ۸۰۰ نفر تعیین شد و پرسشنامه بین آن‌ها توزیع شد. با تلاش زیاد تعداد ۴۵۲ پرسشنامه سالم و بی‌نقص، جمع‌آوری شد که برای تحلیل داده‌ها مورداستفاده قرار گرفت.

جدول ۴: ضرایب آلفای کرونباخ برای هر یک از متغیرهای تحقیق

مؤلفه‌ها	تعداد سؤالات	آلفای کرونباخ
حاکمیت قانون	۶	۰/۸۱۵
مشارکت و اجماع محوری	۹	۰/۸۳۱
کنترل فساد	۶	۰/۸۱۱
کارایی و اثربخشی	۸	۰/۸۲۴
پاسخگویی	۷	۰/۷۹۷
کیفیت خدمات عمومی	۸	۰/۹۰۲
ثبات سیاسی و فقدان خشونت	۸	۰/۸۴۳
شفافیت	۵	۰/۸۱۶
احترام به جایگاه و توسعه انسان	۷	۰/۷۸۹
مسئولیت‌پذیری و تعهد	۶	۰/۹۳۱
اخلاق محوری	۸	۰/۸۲۲
برابری و عدالت	۷	۰/۸۸۵
کل پرسشنامه	۸۵ سؤال	۰/۹۶۶

یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش شامل توصیف نمونه‌های آماری و نتایج آمار استنباطی است.

۱- توصیف نمونه‌ها

توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی نشان داد که از تعداد ۳۵۲ نمونه آماری، ۲۶۷ نفر (۷۵/۹٪) مرد و ۸۵ نفر زن (۲۴/۱٪) بوده‌اند. از نظر سابقه خدمت ۲۱ نفر (۶/۰٪) زیر ۵ سال، ۷۶ نفر (۲۱/۶٪) بین ۶ تا ۱۰ سال، ۱۳۹ نفر (۳۹/۵٪) بین ۱۱ تا ۱۵ سال، ۸۶ نفر (۲۴/۴٪) بین ۱۶ تا ۲۰ سال و ۳۰ نفر (۸/۵٪) بالای ۲۰ سال سابق دارند. از نظر تحصیلات ۲۶ نفر (۷/۴٪) دیپلم و زیر دیپلم، ۵۵ نفر (۱۵/۶٪) فوق‌دیپلم، ۱۴۶ نفر (۴۱/۵٪) لیسانس، ۹۴ نفر (۲۶/۷٪) فوق‌لیسانس و ۳۱ نفر (۸/۸٪) دکتری هستند.

۲- آمار استنباطی

به منظور بررسی و تأیید مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب در مدل مفهومی از روش معادلات ساختاری و برای تحلیل وضعیت مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب از روش آزمون میانگین و شاخص‌های مرکزی و پراکندگی بهره گرفته شده است.

۱-۲ آزمون معادلات ساختاری برای بررسی مؤلفه‌ها و شاخص‌های مدل مفهومی در سازمان همیاری

معادلات ساختاری روابط بین متغیرها را با دستگاه معادلات خطی آزمون می‌کند. برای دوازده مؤلفه حکمرانی خوب و تأیید شاخص‌های آن‌ها در سازمان همیاری، آزمون معادلات ساختاری انجام شده است. قبل از آزمون ابتدا برازندگی از جهات گوناگون مورد بررسی قرار گرفته، نتایج برازش مؤلفه‌ها توسط نرم‌افزار لیزرل انجام و در جدول ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵: نتیجه‌ی شاخص‌های برازندگی مدل

ردیف	مؤلفه‌های حکمرانی	(χ^2/df)	ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA)	شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI)	شاخص نرم شده برازندگی (NFI)	شاخص نیکوئی برازش (GFI)
۱	حاکمیت قانون	۲/۲۰۶	۰/۰۵۸	۰/۹۵۷	۰/۹۳۸	۰/۹۱۲
۲	مشارکت و اجماع محوری	۲/۵۱۹	۰/۰۶۶	۰/۹۵۰	۰/۹۲۶	۰/۹۰۴
۳	کنترل فساد	۱/۸۹۰	۰/۰۵۱	۰/۹۷۶	۰/۹۵۲	۰/۹۱۶
۴	کارایی و اثربخشی	۲/۳۲۷	۰/۰۶۱	۰/۹۳۷	۰/۹۲۸	۰/۹۰۶
۵	پاسخگویی	۱/۶۵۶	۰/۰۴۳	۰/۹۵۵	۰/۹۳۷	۰/۹۳۸
۶	کیفیت خدمات عمومی	۲/۸۷۸	۰/۰۷۳	۰/۹۳۱	۰/۹۲۰	۰/۹۱۱
۷	ثبات سیاسی و فقدان خشونت	۲/۱۰۷	۰/۰۵۶	۰/۹۶۱	۰/۹۴۴	۰/۹۳۷
۸	شفافیت	۲/۶۵۲	۰/۰۶۸	۰/۹۴۶	۰/۹۲۷	۰/۹۱۸
۹	احترام به جایگاه و توسعه انسان	۱/۲۵۱	۰/۰۲۷	۰/۹۷۳	۰/۹۵۵	۰/۹۲۴
۱۰	مسئولیت‌پذیری و تعهد	۱/۴۶۰	۰/۰۳۶	۰/۹۶۱	۰/۹۴۷	۰/۹۱۵
۱۱	اخلاق محوری	۱/۷۶۸	۰/۰۴۷	۰/۹۴۳	۰/۹۲۳	۰/۹۰۵

۰/۹۱۰	۰/۹۱۷	۰/۹۳۲	۰/۰۵۵	۲/۰۷۲	برابری و عدالت	۱۲
-------	-------	-------	-------	-------	----------------	----

با توجه به شاخص‌های برازندگی ملاحظه می‌شود که برآزش مناسب وجود دارد و می‌توان از نتایج معادلات ساختاری استفاده نمود. برای روابط ساختاری مؤلفه‌ها و شاخص‌ها یعنی تحلیل عاملی تأییدی، اندازه‌ی پارامترهای مدل با استفاده از نرم‌افزار لیزرل به دست آمده است. به منظور بررسی معنادار بودن بارعاملی مطرح شده از آماره t استفاده می‌شود، با توجه به اینکه اگر آماره‌ی t بین $-1/96$ و $1/96$ باشد روابط پذیرفته می‌شود. برای هر یک از مؤلفه‌ها و شاخص‌های آن‌ها معادلات ساختاری توسط نرم‌افزار لیزرل تهیه شده و به لحاظ صرفه‌جویی در فضای نگارش مقاله، مقادیر محاسبه شده لیزرل به صورت خلاصه در جدول شماره ۶ ارائه شده‌اند.

جدول ۶: نتایج آماره t و ضرائب استاندارد در معادلات ساختاری برای معنی‌دار بودن مؤلفه‌ها در سامان همیاری

ردیف	مؤلفه‌های حکمرانی با رویکرد اسلامی-ایرانی	ضریب استاندارد	آماره t	نتیجه
۱	حاکمیت قانون	۰/۷۲	۱۲/۱۰	معنی‌دار بودن مؤلفه و کلیه شاخص‌ها
۲	مشارکت و اجماع محوری	۰/۶۶	۶/۹۴	معنی‌دار بودن مؤلفه و کلیه شاخص‌ها
۳	کنترل فساد	۰/۸۵	۱۱/۹۹	معنی‌دار بودن مؤلفه و کلیه شاخص‌ها
۴	کارایی و اثربخشی	۰/۷۱	۱۰/۹۶	معنی‌دار بودن مؤلفه و کلیه شاخص‌ها
۵	پاسخگویی	۰/۷۸	۱۱/۱۲	معنی‌دار بودن مؤلفه و کلیه شاخص‌ها
۶	کیفیت خدمات عمومی	۰/۶۴	۹/۱۷	معنی‌دار بودن مؤلفه و کلیه شاخص‌ها
۷	ثبات سیاسی و فقدان خشونت	۰/۸۴	۱۲/۰۹	معنی‌دار بودن مؤلفه و کلیه شاخص‌ها
۸	شفافیت	۰/۵۹	۷/۶۲	معنی‌دار بودن مؤلفه و کلیه شاخص‌ها
۹	احترام به جایگاه و توسعه انسان	۰/۷۶	۱۰/۸۲	معنی‌دار بودن مؤلفه و کلیه شاخص‌ها
۱۰	مسئولیت‌پذیری و تعهد	۰/۸۹	۱۲/۴۴	معنی‌دار بودن مؤلفه و کلیه شاخص‌ها
۱۱	اخلاق محوری	۰/۷۳	۱۰/۷۹	معنی‌دار بودن مؤلفه و کلیه شاخص‌ها

شاخص‌ها				
معنی‌دار بودن مؤلفه و کلیه شاخص‌ها	۱۱/۹۵	۰/۸۱	برابری و عدالت	۱۲

۲-۲ آزمون تعیین وضعیت مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب در سازمان همباری وضعیت سازمان همباری شهرداری‌ها در رابطه شاخص‌ها و مؤلفه‌های حکمرانی خوب با توصیف پارامترهای آماری متغیرها تعیین شده است. میانگین (μ)، انحراف معیار (σ)، ضریب چولگی (S) و ضریب کشیدگی (K) هرکدام از شاخص‌ها و مؤلفه‌های محاسبه شده و مقدار آماره (t) و سطح معناداری (sig) برای تعمیم‌پذیری به کل جامعه آزمون شده است. وضعیت دوازده مؤلفه حکمرانی مورد آزمون قرار گرفته و نتایج مربوط به توصیف پارامترهای آماری آن‌ها در جدول شماره ۸ آورده شده است.

جدول ۷. نتایج مربوط به وضعیت مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب در سازمان همباری

آزمون آماری		پارامترهای توصیفی				متغیرها
sig	t	K	S	σ	μ	
۰/۰۰۰	۱۵/۲۰۷	-۰/۴۱۴	۰/۱۶۹	۰/۶۱	۳/۵۰	حاکمیت قانون
۰/۰۰۰	۱۸/۶۹۸	-۰/۰۷۹	-۰/۲۶۷	۰/۵۵	۳/۵۵	مشارکت و اجماع محوری
۰/۰۰۰	۱۳/۴۱۰	۰/۰۱۶	۰/۰۶۲	۰/۶۲	۳/۴۴	کنترل فساد
۰/۰۰۰	۲۱/۱۷۰	-۰/۳۵۴	۰/۰۰۹	۰/۴۵	۳/۵۱	کارایی و اثربخشی
۰/۰۰۰	۲۶/۰۷۳	-۰/۲۴۶	-۰/۱۱۷	۰/۵۳	۳/۷۳	پاسخگویی
۰/۰۰۰	۲۰/۸۷۳	۰/۷۸۵	-۰/۷۵۶	۰/۵۶	۳/۶۳	کیفیت خدمات عمومی
۰/۰۰۰	۲۶/۳۱۸	۰/۳۳۹	-۰/۰۴۶	۰/۵۱	۳/۷۲	ثبات سیاسی و فقدان خشونت
۰/۰۰۰	۳۳/۹۲۱	۰/۲۰۵	-۰/۴۳۳	۰/۴۹	۳/۸۹	شفافیت
۰/۰۰۰	۳۹/۹۱۰	-۰/۱۵۵	-۰/۲۷۶	۰/۴۴	۳/۹۳	احترام به جایگاه و توسعه انسان
۰/۰۰۰	۵۹/۸۵۳	۰/۶۵۱	-۰/۰۸۵	۰/۳۶	۴/۱۵	مسئولیت‌پذیری و تعهد
۰/۰۰۰	۱۷/۴۰۳	-۰/۱۸۸	-۰/۲۱۰	۰/۴۱	۳/۹۲	اخلاق محوری
۰/۰۰۰	۴۱/۳۱۸	-۰/۳۴۷	-۰/۱۹۹	۰/۴۶	۴/۰۲	برابری و عدالت

نتایج جدول ۷ نشان می‌دهد از نظر میانگین، مقدار محاسبه شده برای تمام مؤلفه‌های حکمرانی بیشتر از ۳ (میانگین نظری) می‌باشد. مقادیر ضریب چولگی و کشیدگی نیز در بازه (۲-۲-) قرار دارد که نشان‌دهنده نرمال بودن توزیع داده‌ها است. همچنین نتایج آزمون t تک نمونه‌ای نشان داد مقدار آماره از ۱/۹۶ بیشتر بوده و سطح معناداری از سطح خطا کمتر است لذا نتیجه به کل جامعه قابل تعمیم هست و می‌توان گفت وضعیت سازمان همباری شهرداری‌ها و دهیاری‌های کل کشور در مؤلفه‌های حکمرانی از حد متوسط بالاتر و قابل قبول است.

الگوی اسلامی-ایرانی به دنبال تحقق ارزش‌های اسلامی در مدیریت و جامعه است. حکمرانی نیز از این منظر آنگاه خوب است که به بسط و گسترش و تثبیت باورها و ارزش‌های اسلامی بینجامد و در آن مسیر حرکت کند. برای این مهم لازم است مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب، با رویکرد اسلامی شناسایی و تعیین شوند. در این تحقیق با بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش کلیه مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب تا سال ۲۰۲۱ شناسایی و دسته‌بندی شدند. نتایج دسته‌بندی مؤلفه‌های حکمرانی به صورت زیر بوده است:

۱- تا سال ۲۰۱۳ تعداد هشت مؤلفه پاسخگویی، حاکمیت قانون، کنترل فساد، شفافیت، عدالت، کارایی و اثربخشی، کیفیت خدمات عمومی و مشارکت مردم به‌عنوان مؤلفه‌های حکمرانی خوب معرفی شده است.

۲- با گسترش تحقیقات حکمرانی خوب در سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۱ در کشورهای آسیایی و آفریقایی که تعداد قابل توجهی از آن‌ها کشورهای اسلامی بوده‌اند، سه مؤلفه ثابت سیاسی و فقدان خشونت، احترام به جایگاه انسان و توسعه انسان‌ها و مسئولیت‌پذیری و تعهد به مؤلفه‌ها حکمرانی خوب افزوده شده است و تعداد مؤلفه‌های حکمرانی خوب به یازده مورد رسید...

۳- در بسیاری از تحقیقات انجام شده در ایران، به شاخص‌های مربوط به منش و اخلاق و رعایت اخلاق اسلامی و نظایر آن اشاره شده به همین دلیل در این تحقیق مؤلفه اخلاق محوری معرفی شده و با توجه به رویکرد الگوی اسلامی-ایرانی به مؤلفه‌های حکمرانی خوب اضافه شده‌اند و مدل مفهومی حکمرانی خوب با تعداد دوازده مؤلفه ارائه شده است.

ادبیات تحقیق برای شناسایی شاخص‌های هر یک از مؤلفه‌های حکمرانی خوب، مورد بررسی قرار گرفت و تعداد ۶۵ شاخص برای ۱۲ مؤلفه شناسایی شد. بنا به شرایط اسلامی و ایرانی بودن حکمرانی بعضی از شاخص‌ها تغییر یا متناسب شده و در مواردی شاخص‌هایی جدید معرفی شده‌اند که در ادبیات خارجی وجود نداشته‌اند. همچنان که دین اسلام به‌عنوان ختم ادیان و تکمیل آن‌ها معرفی شده است ملاحظه می‌شود که در حوزه حکمرانی خوب در الگوی اسلامی-ایرانی نیز مؤلفه‌ها و شاخص‌ها گسترش یافته و کامل‌تر شده‌اند لذا مدل مفهومی ارائه شده، یک مدل جامع محسوب می‌شود.

شاخص‌ها به همراه مؤلفه‌های آن‌ها در اختیار خبرگان قرار داده شده و در یک جلسه گروهی اقدام به دسته‌بندی و ارائه شاخص‌های متناسب با الگوی اسلامی-ایرانی شد و منتج به ارائه مدل مفهومی تحقیق شد که نوآوری تحقیق است. در این مدل شاخص‌هایی که تا حدودی تغییر یافتند عبارت‌اند از: بهبود روابط مردم و حکومت در مؤلفه مشارکت و اجماع محوری، حق اظهار نظر مردم و پاسخگویی حکومت، اعتمادسازی و پاسخ‌گویی حکومت به مطالبات مردمی، آزادی افراد و بیان عقاید، فقدان خشونت در جامعه در مؤلفه ثبات سیاسی و فقدان خشونت، اعمال روش‌ها و سیاست ضد فساد اداری در مؤلفه کنترل فساد، اخلاق محوری و رعایت سلوک و اخلاق حرفه‌ای در مؤلفه اخلاق محوری، احترام به حقوق بشر و حقوق انسان‌ها، توجه به تعالی انسان در مؤلفه احترام به جایگاه و توسعه انسان. شاخص‌های جدیدی که بنا به الگوی اسلامی-ایرانی معرفی شده‌اند عبارت‌اند از: هم‌گرایی و هم‌افزایی بین ارکان حکمرانی، بهبود روابط مردم و حکومت در مؤلفه مشارکت و اجماع محوری، برنامه‌ریزی شفاف و ابلاغ آن و پرهیز از وعده کذب در مؤلفه شفافیت، اصلاح ساختارهای سیاسی در مؤلفه ثبات سیاسی و فقدان خشونت، کنترل و کاهش فساد در عمل در مؤلفه کنترل فساد، امر به معروف و نهی از منکر، رعایت ارزش‌های اسلامی در فرایندها، رعایت ارزش‌های اسلامی در انجام امور در مؤلفه اخلاق محوری، حفظ عزت و استقلال انسان در مؤلفه احترام به جایگاه و توسعه انسان، مسئولیت مدنی و تعهد مدیران و تصمیم‌گیرندگان در مؤلفه مسئولیت‌پذیری و تعهد، عدالت در بودجه‌ریزی و

تخصیص آن، رعایت عدالت اخلاقی و حرفه‌ای در مؤلفه برابری و عدالت. دلایل و ریشه ارائه این شاخص‌ها وضع موجود مدیریت و اداره کشور بوده و این شاخص‌ها بنا به نیاز موجود در تحقیقات داخلی، نظر خبرگان و جامعه آماری پیشنهاد شده‌اند به همین دلیل مدل مفهومی یک مدل مناسب بومی برای سازمان‌های ایرانی است.

برای آزمون مدل مفهومی، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور به‌عنوان یک سازمان عمومی انتخاب شد و نتایج معادلات ساختاری، نشان داد که مؤلفه‌ها و شاخص‌ها در این سازمان معنی‌دار هستند و مدل مورد تأیید قرار گرفت. برای تعیین وضعیت مؤلفه‌ها و شاخص‌ها آزمون آماری در این سازمان انجام شد و نتایج نشان داد که وضعیت آن‌ها در حد متوسط و بالاتر است. براین اساس، به سازمان همیاری شهرداری پیشنهاد می‌شود با توجه به مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی ابعاد مدیریت و عملکرد خود را مورد توجه و ساختاردهی مجدد قرار داده و در جهت دستیابی به الگوی اسلامی ایرانی حکمرانی خوب، بیش‌ازپیش تلاش نماید تا رضایت مردم به‌عنوان صاحبان اصلی نظام جمهوری اسلامی تأمین گردد و حاکمیت جمهوری اسلامی را در دستیابی به اهداف والای خودیاری نماید. همچنین تلاش شود تا وضعیت شاخص‌های مدل مفهومی در سازمان همیاری بهبود یابند و از حد متوسط به بالا ارتقا یابند. به محققین آتی پیشنهاد می‌شود مؤلفه‌ها و شاخص‌های به‌دست‌آمده در این تحقیق را در سازمان‌های دیگر مورد ارزیابی و آزمون قرار دهند تا مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی- ایرانی در حوزه پژوهش علمی تأیید یا توسعه یابند. تحقیقات آتی می‌توانند یک مدل ارزیابی بلوغ حکمرانی خوب برای سازمان‌ها را طراحی و به‌عنوان یک ابزار سنجش سطح تکامل بلوغ حکمرانی از آن استفاده نمایند.

یادداشت‌ها

۱. Mollicka
۲. Griffin
۳. Khouya, Benabdelhadi
۴. Kaufman
۵. Bach-Golecka
۶. Client
۷. Shank
۸. Azram
۹. Abbasi. kashif ur rehman
۱۰. Ud-din Nadeem
۱۱. Mondal
۱۲. Forster.gillian, fenwick.john
۱۳. Naqvi,mran, Shazia, Syed Abbas, Kashif-ur-Rehman
۱۴. Madzova
۱۵. Salminen & Norrbacka
۱۶. Yousaf M, Freeha I, Abida E
۱۷. Pomeranz
۱۸. Foley
۱۹. Singh
۲۰. Helliwel
۲۱. Gazley
۲۲. Kim
۲۳. Jones

- ۲۴. Thomsen
- ۲۵. Baral
- ۲۶. Ud-din
- ۲۷. Padmanabha Ramachandra Bhatt, Rathish Bhatt
- ۲۸. Jansen
- ۲۹. Nag
- ۳۰. Abu-Tapanjeh
- ۳۱. Haldenwang
- ۳۲. Saidi & yared
- ۳۳. Schoeberlein.

کتاب نامه
الف) فارسی

ابراهیم پور، حبیب، الیک، فهیمه (۱۳۹۵). بررسی نقش حکمرانی خوب در کارآمدی دولت‌ها، کنفرانس بین‌المللی نخبگان مدیریت، تهران، موسسه سرآمد همایش کارین.

اسلامی، سعید و سید علی صالحی کوچه باغی (۱۳۹۷).، بررسی تاریخی و تحلیلی مدیریت و حکمرانی خوب در سازمان‌های ایرانی، پنجمین کنفرانس اقتصاد و مدیریت کاربردی با رویکرد ملی، بابلسر، دانشگاه بوعلی سینا همدان - شرکت پژوهشی طرود شمال- دانشگاه سیستان و بلوچستان-دانشگاه پیام نور مرکز یزد- شبکه پژوهشگران ایرانی.

اسمعیلی گیوی، حمیدرضا، موسوی خطیر، سیدجلال، منصوری، علی نظر، فضائلی، احمد (۱۳۹۷). شناسایی راهبردهای ارتقای الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، نشریه علمی مدیریت اسلامی، سال ۲۶ شماره ۴.

بهجت، محسن (۱۳۹۵). نظریه پایه الگوی حکمرانی اسلامی در ایران، نهمین کنگره پیشگامان پیشرفت، تهران، مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.

پاداش زیوه، حمید، خداپناه (۱۳۹۴). بهمن برآورد تأثیر شاخص‌های حکمرانی خوب بر اقتصاد دانش‌بنیان در کشورهای منتخب، برنامه ریزی و بودجه سال بیستم، شماره ۳ (پیاپی ۱۳۰).

پور مجرب، گل‌آرا، زارعی‌متین، حسن، پورعزت، علی‌اصغر، یزدانی، حمیرضا (۱۳۹۹). شناسایی مؤلفه‌های سازمان اخلاقی از دیدگاه قرآن و نهج‌البلاغه، نشریه علمی مدیریت اسلامی، سال ۲۸ شماره ۱

پورعزت، علی‌اصغر، سیدرضایی، میریعقوب (۱۳۹۵). بودجه‌ریزی عدالت‌محور برای پیشرفت فرا منطقه‌ای. تهران: الگوی پیشرفت (وابسته به مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت)، چاپ اول.

حسینی تاش، سید علی و واثق، قادر علی (۱۳۹۳). حکمرانی خوب و ارائه حکمرانی شایسته بررسی و شاخصهای این دو از دیدگاه امیرالمؤمنین علی (ع).، اسلام و پژوهشهای مدیریتی، بهار و تابستان، شماره ۸، ص ۷ تا ۲۸.

- حق گویان، زلفا؛ محرم عباسی و ابوالفضل قاسمی (۱۳۹۵). حکمرانی خوب و حکمرانی از دیدگاه اسلامی، اولین کنفرانس بین المللی مدیریت، حسابداری، علوم تربیتی و اقتصاد مقاومتی؛ اقدام و عمل، ساری، شرکت علمی پژوهشی باران اندیشه.
- حق گویان، زلفا؛ محرم عباسی و ابوالفضل قاسمی. (۱۳۹۵). حکمرانی خوب و حکمرانی از دیدگاه اسلامی، اولین کنفرانس بین المللی مدیریت، حسابداری، علوم تربیتی و اقتصاد مقاومتی؛ اقدام و عمل، ساری، شرکت علمی پژوهشی باران اندیشه.
- درخشه، جلال و شجاعی، جبار (۱۳۹۴). شاخصهای حکمرانی خوب در اندیشه و عمل امام علی (ع)، پژوهشهای علم و دین، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، دوره ۲ شماره ۱۱، ص ۱۷ تا ۳۶.
- درزی قاسم؛ پیام صدریه (۱۳۹۴). نگرشی میان رشته ای به حکمرانی خوب؛ زمینه مندسازی حکمرانی خوب در قرآن و نهج البلاغه، پژوهشهای نهج البلاغه، دوره ۱۴، شماره ۳ - شماره پیاپی ۴۶، پاییز ۱۳۹۴، صفحه ۱۰۳-۱۲۶
- دهقانی، فریبا؛ اکرم حیدری و سیدحسن عادل (۱۳۹۴). مقایسه تحلیلی حکمرانی خوب از دیدگاه نهادهای بین المللی با حکمرانی اسلامی از دیدگاه امام علی (ع)، کنفرانس بین المللی پژوهش در علوم رفتاری و اجتماعی، ترکیه - استانبول، موسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ایلپاو
- رزمی، محمدجواد، صدیقی، سمیه، رضاییان، سمانه (۱۳۹۴). الزامات تحقق حکمرانی خوب برای دستیابی به توسعه انسانی. اقتصاد توسعه و برنامه ریزی، ۴(۲).
- شاکری، حمید (۱۳۹۳). تاملی بر مؤلفه‌های حکمرانی خوب در نهج البلاغه، اولین کنگره ملی تفکر و پژوهش دینی، قم، انجمن علمی پدافند غیرعامل ایران، شرکت پنام خط نوین.
- صدرایی، سیدصاوم (۱۳۹۶). درآمدی بر مبانی نظری حکمرانی خوب (بررسی مقایسه‌های وضعیت حکمرانی در امارات و بحرین)، ماهنامه پژوهش ملل / دوره دوم، شماره ۱۹، ص ۲۳ - ۳۷
- صفریان، روح الله، امام جمعه زاده، سید جواد (۱۳۹۷). الگوی حکمرانی خوب؛ سرمایه‌ی اجتماعی و توسعه‌ی همه‌جانبه. دولت پژوهی، ۳(۱۲)، ۱۴۵۱۸۱.
- عبادی اردبیلی، نغمه (۱۳۹۵). بررسی وضعیت بلوغ حکمرانی الکترونیک در پورتال وزارتخانه‌های کشور. فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت دولتی، ۸(۳)، ۴۸۷۵۱۰
- عسکراوغلی، امید (۱۳۹۶). بررسی تأثیر شاخص کیفیت حکمرانی و شاخص‌های حکمرانی خوب بر شاخص نابرابری درآمدی بین کشورهای منتخب قاره آسیا، دانشگاه تبریز، پردیس خودگردان، پایان نامه کارشناسی ارشد
- عموری، علی (۱۳۹۶). آزمون مدل حکم رانی خوب در دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، پایان نامه کارشناسی ارشد.
- دانشکده علوم حدیث - ۱۳۹۲
- مرادی، ابراهیم، رهنما، علی، حیدریان، سمیرا (۱۳۹۶). تأثیر شاخص‌های حکمرانی خوب بر کنترل فساد (مطالعه موردی: کشورهای خاور میانه و جنوب شرق آسیا). اقتصاد مقداری، ۱۴(۴)، ۱۵۱۱۸۲.

نوروزی، نفیسه و سعید اسلامی (۱۳۹۷). حکمرانی خوب در اسلام، اولین همایش ملی کارآفرینی، چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس.

نوری، شهرام. (۱۳۹۶). ارزیابی عملکرد دولت سازندگی بر اساس الگوی حکمرانی خوب، دانشگاه مازندران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، پایان نامه کارشناسی ارشد

هاشمی، محمد، مهری‌نژاد، اکبر (۱۳۹۶). بررسی تطبیقی شاخص‌های حکمرانی خوب در مردم سالاری دینی، فصلنامه پژوهش در مدیریت و مهندسی صنایع، دوره ۳، شماره ۱۲، ص ۱۲۳-۱۳۷.

یوسفی‌شیخ رباط محمدرضا یوسفی، بابایی فهیمه (۱۳۹۷). استخراج مؤلفه‌های حکمرانی خوب بر اساس نامه مالک‌اشتر و بررسی تطبیقی با اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران، پژوهش‌های نهج‌البلاغه دوره ۶، شماره ۲۱، بهار، ص ۱۱۵-۱۳۵.

(ب) لاتین

Abbasi. A.S, kashif ur rehman, A.A. (۲۰۱۰), Islamic management model, African journal of business management vol. ۴(۹), pp. ۱۸۷۳-۱۸۸۲, ۴ august, P, ۱۸۷۳-۱۸۸۲

Abu-Tapanjeh A.M. (۲۰۰۹). Corporate governance from the Islamic perspective: A comparative analysis with OECD principles, Critical Perspectives on Accounting ۲۰ (۲۰۰۹) ۵۵۶-۵۶۷.

Azram, M (۲۰۱۲) Principles of good governance in Islam. In: Management of Resources in Muslim Countries and Communities: Challenges and Prospects. IIUM Press, Kuala Lumpur, pp. ۳۹-۵۴. ISBN ۹۷۸-۹۶۷-۴۱۸-۲۲۷-۴.

Baral, S. K. (۲۰۱۶). Good Governance: A Necessary Precondition for Sustainable Agriculture. Journal of Agro-ecology and Natural Resource Management, ۳(JanuaryMarch Issue ۱), ۸۰-۹۴.

Foley, C. F., GoldsmithPinkham, P., Greenstein, J., & Zwick, E. (۲۰۱۸). Opting out of good governance. Journal of Empirical Finance, ۴۶, ۹۳-۱۱۰. doi:۱۰.۱۰۱۶/j.jempfin.۲۰۱۷.۱۲.۰۰۴

Forster.G fenwick.J (۲۰۱۵).the influence of Islamic values on management practice in morocco, European management journal, volume ۳۳, issue ۲, April ۲۰۱۵, pages ۱۴۳-۱۵۶

Gazley, B., & NicholsonCrotty, J. (۲۰۱۸). What Drives Good Governance? A Structural Equation Model of Nonprofit Board Performance. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, ۴۷(۲), ۲۶۲-۲۸۵.

- Griffin, ۲۰۱۰, Governance innovation for sustainability: exploring the tensions and dilemmas, *Journal of Environmental policy and governance*, Volume ۲۰, Issue ۶, Pages ۳۶۵-۳۶۹
- Haldenwang, V.C., (۲۰۰۴), *Electronic Government (e-Government) and Development: Does the Digital Divide Contribute to the Governance Divide?* Paper presented at the EADI-conference in Ljubljana, German Development Institute,.
- Helliwell, J. F., Huang, H., Grover, S., & Wang, S. (۲۰۱۸). Empirical linkages between good governance and national wellbeing. *Journal of Comparative Economics*. ۴۶(۴), P. ۱۳۳۳-۱۳۴۶
- Jansen A., (۲۰۱۲), *The Understanding of ICTs in Public Sector and Its Impact on Governance*, Yulex, Dag Wiese Schartumog Anne Gunn B. Bekken, Senter for Rettsinformatikk Oslo, pp. ۳۷-۵۳, ۲۰۱۲
- Jones, A. (۲۰۱۷). What is 'Good Governance'? A Model of 'Good Governance' for restructuring English Local Government. The European Urban Research Association (EURA) annual conference at the University of Warsaw, ۲۱-۲۴.
- Kaufman, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (۲۰۱۰). The worldwide governance indicators: Methodology and analytical issues. ۲۰۱۰ World Bank Policy Research Working Paper, No. ۵۴۳۰, (Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=۱۶۸۲۱۳۰>)
- Keping TYu. (۲۰۱۷). *Governance and Good Governance: A New Framework for Political Analysis*, Fudan J. Hum. Soc. Sci. DOI ۱۰.۱۰۰۷/s۴۰۶۴۷-۰۱۷-۰۱۹۷-۴
- Khouya, M, Benabdelhadi, A, (۲۰۲۰), Good governance and its impact on economic development: A systematical literature review. *Int. J. of Accounting, finance, auditing, management and economic*, Vol, ۱, Issue ۱, pp. ۴۷-۶۷.
- Kim, S. (۲۰۱۵). Exploring the endogenous governance model for alleviating food insecurity: Comparative analysis of food bank systems in Korea and the USA. *International Journal of Social Welfare*, ۲۴(۲), ۱۴۵-۱۵۸.
- Madzova V., Sajnoski K. & Davcev, L, (۲۰۱۳), *e-Government as an Efficient Tool towards Good Governance (Trends and Comparative Analysis throughout Worldwide*

Regions and within West Balkan Countries), *Balkan Social Science Review*, ۱, pp. ۱۵۷-۱۷۴.

Mollick A S, Khalilur R, Nabiul I. K, Nazmus S, (۲۰۱۸). Evaluation of good governance in a participatory forestry program: A case study in Madhupur Sal forests of Bangladesh

Mondal. S.R, (۲۰۱۳). Concept of management in Islam – an alternative approach to management studies of contemporary times, *Islam and Muslim societies: a social science journal* vol. ۶, no. ۲, P.۹۳-۹۸.

Mungiu-Pippidi, A. (۲۰۱۵). *The quest for good governance: How societies develop control of corruption*: Cambridge University Press.

Nag, N. S. (۲۰۱۸). Government, Governance and Good Governance. *Indian Journal of Public Administration*, ۶۴(۱), ۱۲۲-۱۳۰.

Naqvi, mran H, Shazia A, Syed Abbas H.Z. and Kashif-ur-Rehman. (۲۰۱۱). The model of good governance in Islam, *African journal of business management* ۵(۲۷) (۱۸ Sep ۲۰۱۱): ۱۰۹۸۴-۱۰۹۹۲

Padmanabha Ramachandra Bhatt, R. Rathish Bhatt, (۲۰۱۷), corporate governance and firm performance in Malaysia, *The International Journal of Business in Society*, Vol. ۱۷ Issue: ۵, pp.۸۹۶-۹۱۲

Pomeranz E.F, (۲۰۲۰), Measuring good governance: piloting an instrument for evaluating good governance principles, *Journal of Environment Policy & planning*, Vol. ۲۲, (۳), P ۴۲۸-۴۴۰.

Purnamasaria, P, Amaliahb I, (۲۰۱۵). Fraud prevention: relevance to religiosity and spirituality in the workplace, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* ۲۱۱ (۲۰۱۵) ۸۲۷ - ۸۳۵

Saidi, N. & Yared, H., (۲۰۱۶), e-Government: Technology for Good Governance, Development and Democracy in the MENA Countries, Paper presented at The Fourth Mediterranean Development Forum in Amman, Jordan, The World Bank Group

- Salminen, A, Ikola-Norrbacka, R, (۲۰۱۰), Trust, good governance and unethical actions in Finnish public administration, *International Journal of Public Sector Management*, ۲۳(۷):۶۴۷-۶۶۸
- Schoeberlein J, (۲۰۲۰), National strategies for advancing good governance in Africa, *Transparency International Anti-Corruption Helpdesk Answer*.
- Shankar L. I, Subba Rao R N, (۲۰۱۷), "Transparency and effective e-Governance: a case of telecasters in the Indian state of Karnataka", *Transforming Government: People, Process and Policy*, <https://doi.org/10.1108/TG-12-2016-0092> Permanent link to this document.
- Sharif, A.A, Dhiaa aldeen, S.A, (۲۰۲۱), the evaluating of good governance practices in Iraqi local administrations, *Materials today: Proceedings*, Available online ۱۸ April, P. ۲۹-۴۳.
- Singh, M. (۲۰۱۸). Initiatives required for good governance. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, ۸(۲), ۴۲. P, ۵۶-۷۱.
- Spiteri J, Marie B, (۲۰۱۸), "Does Good Governance Foster Trust in Government? An Empirical Analysis" In *Governance and Regulations' Contemporary Issues*. Published online: ۱۲ Jun; ۱۲۱-۱۳۷
- Thomsen, S. (۲۰۱۶). The Nordic corporate governance model. *Management and Organization Review*, ۱۲(۱), ۱۸۹-۲۰۴.
- Tjahjadi B, Soewarno N, Mustikaningtiyas F, (۲۰۲۱), Good corporate governance and corporate sustainability performance in Indonesia: A triple bottom line approach, *Journal of Heliyon*, Vol.۷, (۳), P: ۱-۱۸.
- Ud-din Nadeem, M.A, Aazadi F. M. (۲۰۱۶). Good Governance in Islam: A Conceptual Study *Pakistan Journal of Islamic Research*, Vol ۱۷, P, ۵۱-۶۵.
- Yousaf M, Freeha I, Abida E. (۲۰۱۶). Exploring the impact of good governance on citizens' trust in Pakistan *Government Information Quarterly*, ۳۳ (۱), P, ۲۰۰-۲۰۹

Zayanderoodi, M., khosroabadi, M., & shakibaei, A. (۲۰۱۷). The Effects of Good Governance Indicators on Income Distribution Using Panel Data (Case Study: Selected South-Western Asian Countries). *The Economic Research*, ۱۷(۳), ۲۵-۵۲.